

Folklorun Sınır Tanımazlığı ve Müzik ve Oyun Folklorumuz Hakkında

Türker EROĞLU

Folkloru siyasi sınırlar içinde ele almanın hatalı olduğu bilinmektedir. Türklerin yeryüzünde geniş bir coğrafyaya yayıldıkları ve farklı siyasi sınırlarda buldukları göz önüne alınırsa konunun haklılığı ortaya çıkacaktır.

Coğrafi yapının kültür üzerindeki tesirini kabul etmek gerekir. Bu tesir aynı kökten de olsa kültürlerin özelleşmesine yardım eder. Ancak, aynı kökten gelen insanların genel bir kültür çatısı altında toplandıklarını hiçbir zaman gözardı etmemek gerekir.

Bu konuyu Türkiye açısından düşünürsek, Türkiye sınırları içinde yaşa-

yan insanların aynı kökten oldukları, genel bir Türk kültürüne sahip oldukları gerçeğinden hareketle illere göre (siyasi) veya bölgelere göre (coğrafi) kesin çizgilerle folklorik ayırım yapmanın zor olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

Anadolu'ya yerleşmiş bulunan çeşitli boy ve aşiretlerden yoğun olarak belli bir bölgede bulunanlar varsa da, değişik bölgelerde yaşayan aynı boy ve aşiretten insanlar da vardır.

Güneydoğu Toroslarda yaşayan bazı Türkmen aşiretlerinin kültür yapılarıyla Balıkesir, Bursa ve Çanakkale'de yaşayan Türkmen aşiretlerinin kültür yapısının birçok benzer

yönlerinin bulunması (aynı kökten olmaları sebebiyle) son derece tabiidir.

Bu sebeple, özellikle müzik ve oyun folklorunu siyasi sınırlarla sınırlamanın bu kültür unsurlarının kolunu - bacağı kesmek olacağını söylemek mümkündür. Ancak, maalesef günümüzde bu hataya sık sık düşülmekte; meselâ oyunlarımız illere göre (Erzurum Halk Oyunları - Sivas Halk Oyunları gibi) anılmaktadır.

Biz de bir «Sinsin» oyunu vardır ki, Edremit'ten Van'a kadar birçok bölgemizde oynanmaktadır. Temirağa, Delilo ve Tamzara gibi birçok oyunu pek çok ilimizde görmek mümkündür. Şimdi bu oyunları hangi ilimize mal edebiliriz? Aynı problemi diğer kültür unsurlarında da görmek mümkündür. Ancak, folklorun popüler dallarından olan müzik ve oyun konusunda bu husus daha dikkat çekicidir.

O halde ne yapmak gerekir, Müzik ve oyun folklorunu neye göre ele almamız gerekir?

Bize göre öncelikle yurdumuzda yaşayan Türklerin iskân yerlerini iyi tespit edip ona göre bir inceleme yapmak, ona göre bir tasnif yapmak daha yerinde olacaktır.

Şu da bir gerçek ki Türkiye'nin her ili müzik ve oyun folkloru bakımından aynı zenginliğe sahip değildir. Yurdumuzun çeşitli bölgelerinde yaptığımız folklor saha araştırmaları bu neticeyi açık bir şekilde vermiştir. Bu konuyu dikkatle ele aldığımız zaman, bazı bölgelerin merkez özelliği taşıdığı, diğer bölgelerin ise bu merkezi yerlerin tesiri altında bu-

lunduğunu gördük. Meselâ müzik ve oyun folkloru bakımından oldukça zengin olan Elazığ (Harput)'ın çevresinde bulunan Tunceli, Bingöl, Erzincan, Malatya ve Diyarbakır illerini etkilediği görülmektedir.

Konuyu Türkiye çapında ele aldığımız zaman Trabzon, Van, Şanlıurfa, Gaziantep, Sivas, Kayseri, Konya, Antalya gibi illerimizin birer kültür merkezi özelliği gösterdiklerini ve çevre illeri etkilediklerini görmekteyiz.

Sözünü ettiğimiz illerde oynanan oyunların, söylenen türkülerin aynı veya benzer olanlarının çevre illerde de oynanmakta ve söylenmekte olduğunu; bu illerin çevre illere nazaran daha zengin bir oyun ve müzik folkloruna sahip bulduklarını görüyoruz.

Söz konusu illere baktığımız zaman çevrelerindeki illere ticari, ekonomik ve siyasi yönden merkezlik yaptıklarını; ayrıca bu illerde yaşayan insanların boy - aşiret veya sülâle bağlarının olduğunu görürüz. Tabii bu konu misâlleriyle detaylandırıldığı zaman daha iyi anlaşılacaktır.

Yukarıda sözünü ettiğimiz illere «Kültür Merkezleri» dersek bu merkezlerin hinterlandında yer alan illerin kültür yapılarını birlikte ele almak gerekecektir.

Netice olarak şunları söyleyebiliriz; folklorun sınır tanımazlığı ilkesi göz önüne alınmak suretiyle yapılacak olan folklor araştırmaları, bizleri daha sağlam neticelere götürecektir. Bu sebeple folklorcuların bu konuyu gözden uzak tutmamaları gerekmektedir.